

УДК 631.15/16:006.83

Штефан Л.Б.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту
Сачок В.Л.,
здобувач
Вінницький інститут економіки ТНЕУ

ЯКІСТЬ МОЛОКА ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ АСПЕКТІВ ПОКРАЩЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Молочна галузь відіграє провідну роль в агропромисловому комплексі України і представляє вітчизняну продукцію на світовому молочному ринку, який регулюється СОТ. Рух на шляху до євроінтеграції зумовлює необхідність удосконалення діяльності в молочній галузі, посилення вимог до якості та безпечності молочної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання функціонування ринку молока та молочної продукції в сучасних умовах висвітлені в наукових дослідженнях вітчизняних вчених-економістів: М.М. Ільчука, М.Г. Павличенко, П.Т. Саблука, О.М. Шличака. Але умови функціонування галузі є дуже динамічними і потребують постійного вивчення.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз впливу якості молочної продукції на ділову активність молокопереробних підприємств України та формулювання основних напрямків її покращення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ділова активність молокопереробних підприємств, яка характеризується такими показниками як обсяг продукції, що поставляється на експорт, оборотністю активів, завантаженістю виробничих потужностей значною мірою стримується якістю молочної продукції. Необхідно відмітити, що забезпечення якості молочної продукції неможливо досягти тільки на окремій технологічній ланці процесу переробки молока. Цю проблему треба розглядати комплексно, починаючи від збирання молока, його охолодження, транспортування та переробки, тому що неможливо зробити якісний продукт на молокопереробному підприємстві навіть з сучасним обладнанням, але з неякісної сировини.

Вирішивши проблему якості молочної продукції, можна з впевненістю рухатись на ринки не тільки Азії, Африки та країн СНД, але й на Європейський ринок [8]. Крім того, навіть на такому великому ринку збуту молочної продукції з України як Російська федерація, час від часу виникають проблеми з реалізацією продукції в зв'язку з претензіями санітарної служби Росії до якості молочних продуктів [7]. Не виключаючи політичних моментів економічного тиску з боку Росії з метою примушення вступу України до Митного союзу, необхідно, щоб Україна зі свого боку доклала максимум зусиль для підвищення якості молочної продукції з метою унеможливлення необґрунтованих претензій. Причому це стосується як держаних органів, які повинні створити умови для стимулювання виробництва якісної продукції, так і окремих виробників та переробників молока.

Якість продукції тваринництва, враховуючи вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ), не можна вважати високою, що підтверджують дані Держкомстату про реалізацію молока переробним

* Науковий керівник: Мороз О.В. - д.е.н., професор

підприємствам. Згідно зі статистичними даними, у 2008 р. на молокопереробні підприємства за вищим ґатунком було прийнято тільки 7,1 % від обсягів закупівлі молока, 18,2 % – першим ґатунком, 74,3 % – другим ґатунком і 0,4 % визнано неґатунковим. Норми доїння та зберігання, які передбачають охолодження сировини до 4°C, там не витримуються. Тому воно закуповується або другим ґатунком, або як неґатункове і потребує додаткових затрат на очищення, пастеризацію, що позначається на вартості готової продукції. Водночас у країнах ЄС 95 % молочної сировини, яка надходить на переробку, є вищого ґатунку [6]. Такий високий відсоток молока невисокої якості обумовлений тим, що згідно структури надходження молока на переробні підприємства 2/3 його надходить з домашніх господарств, а норми доїння та зберігання, які передбачають охолодження сировини до 4°C, там не витримуються. Тому воно закуповується або другим ґатунком, або як неґатункове і потребує додаткових затрат на очищення, пастеризацію, що позначається на вартості готової продукції.

Дещо кращі позиції з якості молока в сільськогосподарських підприємствах, проте і вони не зрівнянні з параметрами у Європейському Союзі: від загальної кількості реалізованого молока всього 30 % становить екстра і вищий ґатунки (табл. 1).

Таблиця 1

Параметри якості молока, проданого сільськогосподарськими підприємствами України переробним підприємствам по ДСТУ 3662-97 [2]

Показник	2008 рік		2009 рік	
	Кількість, т	% до загального обсягу	Кількість, т	% до загального обсягу
Прийнято незбираного молока в натурі, всього	1642697,0	-	1787736,0	-
Жирність молока, %	3,56	-	3,55	-
У перерахунку на молоко встановленої жирності, всього	1718770,0	100	1867089,0	100
У тому числі:				
Екстра	4258,0	0,2	36193,0	1,9
Вищого ґатунку	483920,0	28,2	542357,0	29,1
I ґатунку	1081809,0	62,9	1163195,0	62,3
II ґатунку	120344,0	7,0	106231,0	5,7
Не ґатункового	28439,0	1,7	19113,0	1,0

У господарствах України якість молочної сировини контролюється, в першу чергу, переробними підприємствами, визначаючи таким чином її закупівельну ціну. Кожен завод ставить свої основні вимоги за показниками: для виробництва незбираного молока - жир, молока тривалого зберігання - білок, сиру - білок, точка замерзання. Однак, за заявами переробників молока, жодна з норм ДСТУ на молоко 3662-97 не виконується повною мірою.

Разом з тим, в останні два роки спостерігається тенденція підвищення якості молока, проданого молокопереробній промисловості сільськогосподарськими підприємствами в частині продажу молока екстра та вищого ґатунку [5].

Показники якості молока, закупленого переробними підприємствами у сільськогосподарських підприємствах в 2010 році наглядно характеризуються на рис. 1

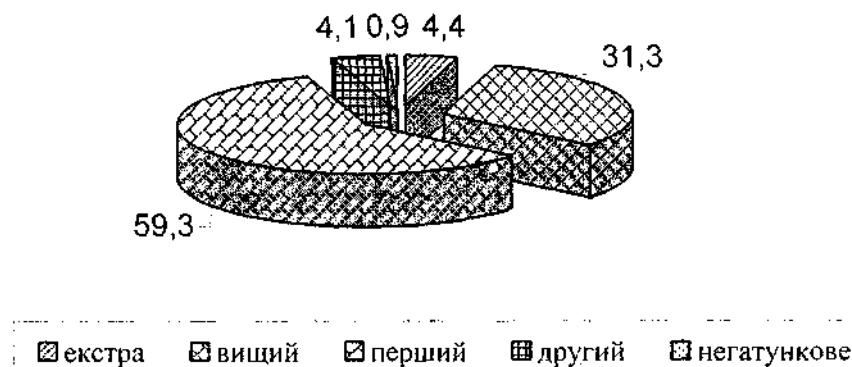

Рис. 1. Якість молока, закупленого переробними підприємствами у сільськогосподарських підприємств за ДСТУ 3662-97 у 2010 році, %

Виробники молока відстають в інноваційному та технологічному розвитку у порівнянні зі сферою його переробки, яка все більше наближається до європейських стандартів роботи і потребує суттєвого поліпшення якості сировини (забруднення українського молока бактеріями в кілька разів перевищує нормативи ЄС) [4].

Двома найважливішими показниками якості молока є загальна допустима кількість бактерій та кількість соматичних клітин у ньому. Відповідно до Закону України „Про молоко і молочні продукти”, в державному стандарті значно підвищені вимоги щодо бактеріального обсіменіння [1]. Наявність бактерій допускаються для молока вищого, першого та другого ґатунків у межах, відповідно до 300, 400 і 500 тис. клітин на куб. мм. Наявність бактерій у молоці вищого сорту відповідає рівню вимог стандартів зарубіжних країн, що мають розвинене молочне скотарство (табл. 2).

Таблиця 2

**Порівняльна характеристика якісних показників молока
в різних країнах [5]**

Країна	Нормативні показники	
	Загальна кількість бактерій, тис./см ³	Кількість соматичних клітин, тис./см ³
Норвегія, Великобританія	20	150
Данія	30	200
США	10	225
Середні показники по ЄС	50 - 100	400
Україна	≤300*	≤ 400*
Росія	100*	200*
Білорусь	100*	300*

* для молока вищого ґатунку

Низька якість вітчизняної молочної сировини і, як наслідок, молочної продукції значною мірою звужує ринки її збуту. Поліпшення якості молока дозволить випускати більш якісні молочні продукти, що призведе до збільшення споживання української продукції як в країні, так і за її межами.

Багато великих підприємств - переробників молока створюють власні торгові мережі і відмовляються від співпраці з існуючими магазинами. Причина в тому, що більше третини фірм, які торгують продуктами харчування, не мають спеціального обладнання для зберігання молочної продукції (товар зберігається при температурі 12-14°C замість необхідних 4°C). Через порушення технологічних вимог зберігання якість товару значно погіршується і призводить до зниження попиту споживачів на молочну продукцію. Провідні виробники у договори з торговими підприємствами обов'язково вносять вимогу встановлення холодильників та холодильних вітрин з постійним режимом температури, або самі здають таке обладнання в довгострокову оренду. Оператори ринку, які не мають вільних коштів для забезпечення торгівлі спеціальним обладнанням, переходять до реалізації своєї продукції через супермаркети, що дозволяє їм відмовитись від послуг дрібних посередників і тим самим підвищити якість своєї продукції [3].

Також треба розуміти, що інші країни, до яких надходить молочна продукція, будуть розвивати свої переробні підприємства та відповідні сировинні бази. Конкуренція на ринках інших країн буде рости, і єдиний спосіб вижити в цих умовах буде мати більш якісну продукцію, ніж у інших виробників, і при цьому конкурентну ціну. Інакше кордони для молочної продукції з України будуть ще більш закритими.

Виробники молочної продукції докладають чимало зусиль для створення брендів, які містять у собі такі споживацькі очікування як зручність, якість продукту та задоволення від його споживання.

Висновки з даного дослідження. З метою забезпечення конкурентоспроможності української продукції необхідно переозброїти вітчизняне виробництво відповідно до сучасних світових стандартів за рахунок підвищення уваги з боку держави та уряду до проблем підприємств молочного сектору, вироблення єдиного підходу щодо здійснення державними органами контрольних перевірок, усунення дублювання функцій контролюючих органів, реалізації інвестиційних проектів, підвищення продуктивності та мотивації якісної праці, впровадження на підприємствах системи управління якістю і безпечністю продукції.

Література

1. Закон України „Про молоко та молочні продукти” від 24.06.2004 р. №1870-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Азізов С.П. Деякі питання організації та підвищення ефективності тваринництва / С.П. Азізов // Економіка АПК. – 2011. – № 4. – С. 12-15.

3. Бондаренко В.М. Розвиток ефективного виробництва молока та його промислової переробки в Україні / В.М. Бондаренко // Пропозиція АПК. – 2008. – № 5. – С. 61-64.
4. Інформаційно-аналітичний портал про молоко і молочне скотарство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.milkua.info
5. Ключові питання молочного сектору України та попередні рекомендації / Проект „Виконання Україною зобов'язань щодо членства в СОТ і Європейської політики добросусідства у сільському секторі (секторальний підхід)” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.swap-rural.org.ua>
6. Михайлов Ю. Українське молоко: працювати, як за соціалізму, а жити, як за капіталізму / Ю. Михайлов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.propozitsiya.com/?page=49&itemid=2788&number=91>
7. Російський сир: нема диму без вогню? / Інтернет-видання Реальна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.real-economy.com.ua/publication/22/3274.html>
8. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону : монографія / За ред. А.І. Мокія, Т.Г. Васильціва. – Львів: Ліра Прес, 2010. – 488с.